

Историография

През 1936 г. възпитаникът на униатската гимназия Георги Кертев издава монография за своето училище⁴⁾ – едно отлично изследване, в което присъстват също и автобиографични бележки и лични спомени, следователно едновременно е историографски труд и исторически извор.

Половин век по-късно Илия Тодев публикува статия за създаването на Българо-католическата гимназия в Одрин⁵⁾. Текстът съответства на високите постижения на науката от онова време. Отличава се с познаване на литературата, на български и чуждестранни архиви, на българската възрожденска периодика. Акцентът на статията обаче пада само до 80-те⁶⁾ г. на XIX в. За разлика от монографията на Кертев, изпълнена с преклонение към неговото училище, изследването на Тодев е обективно и критично.

Приносът на отците възкресенци за българското учебно дело в големия тракийски град е централна тема⁷⁾ или е само засегнат и в други изследвания⁸⁾.

Кратка история

Обществото на „съединените братя“, което по-късно приема името „възкресенци“, е основано в Париж на 17 февруари 1836 г.⁹⁾ по внушението на великия полски и литовски поет Адам Мицкевич. Братята възкресенци, верни на неговия завет „Полша има нужда от орден“, избират попрището на рицари на духа. Първоначалната им цел е възраждането на католицизма сред поляците, чиято бащина вяра сериозно е разклатена от войни, чуждо владичество, въстания, залитане по модерни идеи и нигилизъм. В ордена обаче стават определящи също и националнореволуционните идеи. Неговите основатели, начело с председателя на братството Богдан Янски, поддържат връзка с полския емигрантски център в Париж около „Хотел Ламбер“¹⁰⁾. Последователите на Янски навръх Великден 1842 г. избират да се наричат „възкресенци“. Това име се възприема като знак за бъдещото възкресение на окупирана Полша.

На 18 декември 1860 г. в Цариград български духовници и миряни начело с архимандрит Йосиф Соколски подават молба за сключване на уния с католическата църква. Униатите признават върховенството на папата, но съхраняват до голяма степен своята традиционна обредност. Полските емигранти в българските земи д-р Подхайски и полковник Йордан подеват инициатива за откриването на гимназия за българите католици от източен обред. След посредничество на „Хотел Ламбер“ през 1862 г. папа Пий IX благословя начинанието. Братята възкресенци се оказват особено подходящи за просветителската мисия – те са славяни, съчувстващи на потиснатия от османското владичество български народ. През лятото на 1863 г. полските монаси започват да ръководят одринското униатско училище, основано от Драган Цанков през 1861 г.¹¹⁾. Градът край сливането на реките Марица, Арда и Тунджа е избран за просветителско средище от католиците, защото вече се е оформил като цен-

тър на българското униатско движение. Освен това там възкресенците очакват по-слабо противодействие от страна на Вселенската патриаршия и на руското посолство, отколкото в столицата край Босфора.

Униатското училище трябва да преодолее многобройни препятствия по своя път. Идеята за пропагандиране на католицизма чрез източния обред първоначално се натъква на съпротива дори сред самите възкресенци. Срещу униатския подход към българите застава и могъщата Конгрегация за разпространение на вярата¹²⁾. Поляците бързо влизат в остър конфликт с униатския владика Рафаил Попов, защото не зачитат достатъчно върховенството на този прославен деец на църковно-националната борба. С непознаването на православния обред някои от тях отблъскват децата¹³⁾. Военният разгром, който прусаките нанасят на Франция през 1871 г., значително намалява държавното финансиране на училището, което идва от Париж. На страниците на българската възрожденска преса от средата на 70-те години на XIX в. се срещат обвинения, че поляците били „дембели и измамници, които само лапали парите, изпращани от Запад“, а някои от тях поддържали противоестествени полови връзки със своите питомци¹⁴⁾.

Съдбоносната за целия български народ Руско-турска освободителна война (1877 – 1878) подлага на тежки изпитания и училището на българите католици в Одрин, което от 1874 г. вече става гимназия. Полякът Смоликовски¹⁵⁾, който тогава работи в гимназията, припомня слухове, че руснаците преследвали жестоко католиците. Те гонели особено поляците и единственият поляк в Казанлък – д-р Зачински, бил обесен без съд¹⁶⁾. Смоликовски обвинява някакъв православен свещеник в Одрин, който прибрал двеста български бежанки, че крадял от техните помощи, че „безчестно търгувал с честта на младите жени“, а децата продавал като роби. Евреите според него пък търгували с български момчета за „безчестните домове“. Полякът се оплаква от заяжданията с католическите монаси от страна на православни руски офицери, особено от княз Владимир Черкаски. Все пак Смоликовски признава, че видял уж „обесения“ казанлъшки лекар жив и здрав. Той пише за закрилата и подкрепата на училището, оказвана от влиятелни полски офицери от руската армия. Мемоаристът обобщава, че католицизмът в крайна сметка спечелил от войната. Спечелила и гимназията, защото чрез войната българите се сдобили със своя държава, където възпитаниците на отците възкресенци вече получили възможност за административна и военна кариера.

През 1881 г. в Одрин е основано православното класно училище „Д-р Петър Берон“, щедро подпомагано от могъщата Българска екзархия. Това предизвиква сериозен отлив на кандидати от униатската гимназия, при положение че повечето ученици в нея са православни¹⁷⁾.

През 1905 г. огромен пожар съсипва новопостроената сграда на гимназията. Изгарят архивът на училището, кабинетът по зоология, който по своето

богатство от птици и земноводни се отличава в цяла Турция. Изпепелено е имуществото, натрупано след 42-годишна непрекъсната дейност. За две години след пожара се преустановяват учебните занятия¹⁸⁾.

Превъзможвайки изброените тежки предизвикателства, българското униатско училище под ръководството на отците възкресенци се развива възходящо до съдбоносната Балканска война (1912 – 1913). От началото на 80-те години на XIX в. възкресенците успяват да изградят цял български учебен комплекс¹⁹⁾ в Одрин: гимназия с признати в Турция, България и в някои западни държави дипломи; със семинария, пансион, занаятчийско и типографско училище; със стабилна сграда, съвременни кабинети, здрава дисциплина и утвърдени традиции.

Гимназията оцелява по време на обсадата на Одрин (1912 – 1913). В училищната сграда намират убежище от бомбардировките издирвани от властта българи, български и гръцки православни духовници, френски, английски и американски дипломати и граждани. Тя е притегателна не само със здравината си, но и с обстоятелството, че българската артилерия, командвана от нейни възпитаници, внимателно я заобикаля при обстрелите²⁰⁾. Впрочем след отстъплението на българите и завръщането на османските власти в тракийския град през учебната 1913 – 1914 г. занятията продължават. Края им поставя Първата световна война (1914 – 1918), в която, наистина, София е съюзник на Цариград, но пък покровителят на униатското училище – Париж, става враг. Гимназията е закрыта на 9 октомври 1928 г. след 65 г. съществуване. На 5 февруари 1929 г. одринският валия слага ръка върху нейната сграда²¹⁾.

Гимназията, ръководена от възкресенците, допринася за утвърждаването на българското име в Тракия и става важен канал за връзка с европейската цивилизация²²⁾. В нея получават високо образование поколения българи. Сред прочутите випускници са министър-председателят Андрей Тошев, съратникът на капитан Петко войвода – Петко Желязков; войводата на ВМОРО полк. Стойчо Гаруфалов, полк. Христо Морфов, юристът д-р Димитър Борилков,

НБКМ–БИА, сбирка „Портрети и снимки“, С IV 284. Българската католическа гимназия в Одрин.

юристът и политик д-р Андрей Ходжов, адвокатът и народен представител д-р Начо Начев, посветилите се на науката братя Славчо, Христо и Иван Кесякови. В училището преподава (първият българин, приет в ордена на възкресенците) – Васил Гаруфалов – прокуратор на възкресенската мисия в Одрин и по-късно директор на католическата прогимназия в гр. Малко Търново.

Изворите в БИА

Българският исторически архив при Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ – БИА) притежава най-обширната колекция от извори за българската история от епохата на националното Възраждане. Архивът съхранява значителен документален материал относно българското образователно дело в Одрин.

НБКМ – БИА, колекция № 72 (Българи католици в Одринско) съхранява сведения за ремонтирането на храма в католическото училище в махалата „Св. Никола“ на улица „Балък пазар“. Документите в разглежданата колекция са написани главно на османотурски език.

НБКМ – БИА, ф. 641 (Иван Орманджиев) съдържа особено интересни мемоари на бивши ученици от българските гимназии в Одрин, които засягат и дейността на униатската гимназия в града. Тези важни документи не са публикувани и се съхраняват в НБКМ – БИА под формата на машинопис.

НБКМ – БИА, ф. 479 (Георги Кертев)²³⁾ не включва материали, пряко свързани с българо-униатското училище. Фондът обаче съдържа важни сведения за живота и делото на летописеца на гимназията. На основата преди всичко на документи от фонда²⁴⁾ съставих негова кратка биография. Прилагам я тук, защото Кертев е значим изследовател на разглеждания въпрос и неговият живот е типичен пример за попрището на един възпитаник на братята възкресенци в Одрин.

Георги е роден в семейството на Иванчо Топала²⁵⁾ и Донка Кертева през 1868 г. или 1869 г. в Стара Загора. Останал сирак след опустошаването на града от османлиите през юли 1877 г., той намира убежище в Одрин. След като се дипломира в гимназията на братята възкресенци, Кертев завършва история и география в Софийския университет. Работи като учител в мъжката гимназия във Велико Търново, след това – в Първа софийска. През 1896 г. става директор на училището в Ючбунар²⁶⁾, развило се в Трета девическа гимназия. Управител на пансиона на семинарията в Самоков. Точно преди 110 г., през 1903 г. Кертев застава начело на училището на ул. „Алабин“ в София, което става известно като Кертевата прогимназия. Училищен инспектор в Плевенски, Софийски и Гюмюрджински окръг. През Първата световна война е директор на Държавното мъжко педагогическо училище в Казанлък (1915 – 1918), а по-късно – главен секретар на Червения кръст. Участва в основаването на Младежкия Червен кръст (1921).

След пенсионирането си Кертев обикаля страната и държи сказки. Редактира в. „Известие“ и в. „Търново“ (1894); сътрудник на в. „Църковен служител“, участник в Първия журналистически конгрес в София (1934). Автор на книги за екзарх Йосиф I и Неофит Рилски, преводач на художествена литература²⁷⁾. Енергичен обществен деятел – музикант, турист, член на дружество „Юнак“, славянофил, пропагандатор на идеите на Червения кръст. Умира на 20 април 1940 г. в София. Със съпругата си Радка имат син Борис и дъщери Донка Кертева Табакова и Василка. Василка Кертева също има фонд в НБКМ – БИА, № 626. Завършила история, тя работи като учителка, после – в Народната библиотека, и след това – като уредник в къщата музей „Христо Ботев“ в Калофер. Във фонда на Василка Кертева се намира екземпляр от устава²⁸⁾ на полско-българското дружество в София от 1936 г.

В НБКМ – БИА е обособена сбирка „Портрети и снимки“, която съдържа многобройни визуални материали за Одрин. Фотографиите, в които присъстват българските училища, ученици и учители, могат да бъдат намерени в каталога на сбирката под редна дума „Гимназия“.

Образът на католиците в спомените на възпитаници на българските православни гимназии²⁹⁾

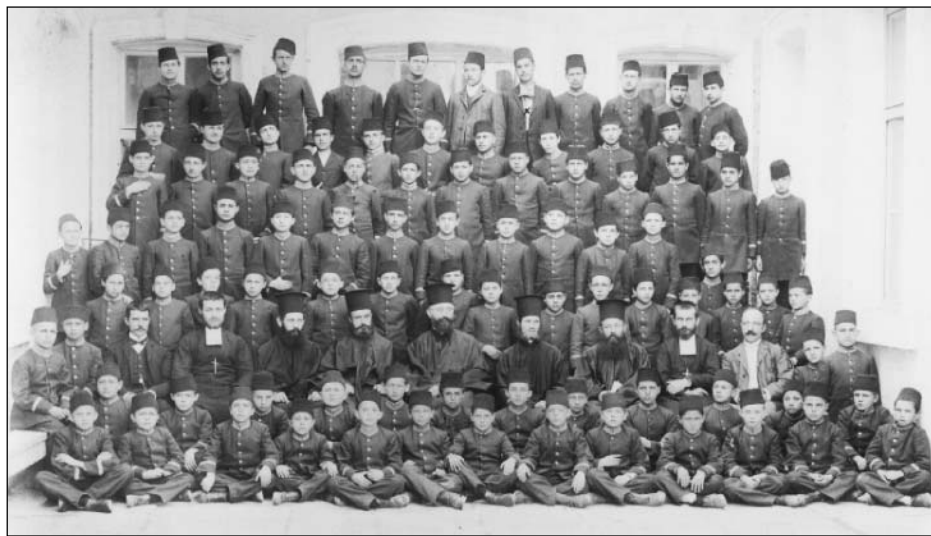
Силата на униатството в Одрин е главна причина, поради която православната Българска екзархия избира да основе гимназията „Д-р Петър Берон“ тъкмо в този град³⁰⁾. За отношението към децата от гимназията на отците възкресенци особено показателни са спомените на Благой Златарев, който първоначално учи в католическото³¹⁾, а после – в православното българско училище. Прави му впечатление, че униатите също отбелязват тържествено празника на българската писменост и култура 11 май, но празнуват затворени в своето училище и подчертано отделно от православните си сънародници. Авторът обобщава: „Учениците от двете български гимназии не общуваха помежду си, но и не враждуваха“. Причината Златарев да смени училището си не е качеството на образованието, а натискът върху него да промени вярата си. Баща му без колебание го премества от католическата гимназия, защото според неговото мнение, ако момчето стане униат, то ще бъде изгубено за българската народност³²⁾.

Първите опити за създаване на женско православно училище в Одрин също се обосновават със заплахата от католическата пропаганда³³⁾. Випусничка на православната Късърва гимназия, започнала работа като учителка във френския девически колеж в одринския квартал „Караагач“, отбелязва, че на много българки там им тежал затвореният режим и „възпитанието да ги правят калугерки. Те си искали волния живот на село, пък макар и сиромашки“³⁴⁾. Самата учителка, предупредена много да се пази и да не допусне в никакъв случай да я прилжкат да се замонаши в католически манастир, скроява неосъществени планове да помогне на сънародничките си да избягат.

Бащата на Невяна Богоева-Манолова завършва католическата гимназия, а самата тя учи в православната³⁵⁾. Униатката Велика Проданова, родом от Одрин, е випускничка на католическата гимназия. Това обаче не ѝ попречва да преподава френски в Късъровото училище и да се омъжи за учител по история от гимназията „Д-р Петър Берон“³⁶⁾. Сведението означава, че през 90-те години на XIX в. разликите в християнското вероизповедание не представляват пречка за работа или за брак навсякъде в българската общност в Одрин.

В мемоарите се признава солидното образование на български и френски език, придобивано в униатската мъжка гимназия, издържана от поляците монаси възкресенци. Високо се цени и знанието на български и немски, получавано в девическата гимназия на „Аграмските сестри“³⁷⁾.

Единството между българите от православно и католическо вероизповедание блясва ярко под заревото на канонадите. В началото на Балканската война

Българската униатска гимназия. Учители и ученици. Одрин, 1909 г.
Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Български исторически архив (НБКМ–БИА), сбирка „Портрети и снимки“, С III 613.

възпитаничките на Късъровото училище и техните учители се укриват в униатската девическа гимназия³⁸⁾. Те дочакват победния шурм на 13 март 1913 г. в католическото мъжко училище³⁹⁾. Там ученички и преподаватели намират убежище и при отстъплението на нашите войски от града на 7 юли 1913 г.

Приведените примери доказват, че в отношенията между българите – католици и православни, определящи са чувството за единство, съпричастност,

национална общност. Те се усещат много близки помежду си, но все пак различни. Вероизповедните отличия се понасят спокойно, като особеност, не като проблем.

Напрегнатият и упорит труд на отците възкресенци в Одрин осигурява в продължение на 65 години работата на един отличен образователен център. В униатската гимназия равновесие постигат религията и науката, българското родолюбие и общоевропейските идеи, строгата монашеска дисциплина и революционните просвещенски възгледи. Католическото училище често си сътрудничи с православните шко̀ла. Високите му постижения обаче предизвикват и тяхното съперничество и ги принуждават да се развиват още по-усилено. Същевременно определящият за епохата национализъм не позволява вероизповедните различия да вбият клин между българите християни под ведомството на екзарха и сънародниците им под върховенството на папата.

БЕЛЕЖКИ

1. През 1863 г. отците възкресенци откриват в града свое училище, което през 1874 прераства в гимназия. През същата 1874 г. монасите успенци откриват в квартала „Караагач“ семинарията „Св. св. Петър и Павел“, а през 1881 г. отваря врати педагогическият девически лицей „Мария Лурд“, поддържан от конгрегацията на загребските милосърдни сестри. – Елдъров, С. Униатството в съдбата на България. София, 1994, с. 11 – 13; Българска енциклопедия, т. 7, София, 1996, с. 148.
2. Енциклопедия България, т. 4, М-О, София 1984, с. 695.
3. Карайовов, Т. Материали за изучаване на Одринския вилает. Отделен отпечатък от Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, кн. I. (X – XIX). София, 1903, с. 153. Аграм е немското име на Загреб.
4. Кертев, Г. Поляци и българи. I. Делото на отците Възкресенци в Одрин (1863 – 1918). София, 1936.
5. Тодев, И. Създаване на Българо-католическата гимназия в Одрин. – Исторически преглед, 1987, № 1, с. 85 – 89.
6. Светлозар Елдъров пише, че на историците от периода на социализма не било позволено да публикуват проучвания за католическата църква в следосвобожденския период. Елдъров, С. Католиците в България (1878 – 1989). Историческо изследване. София, 2002, с. 11.
7. Ружнишки, А. О. О. Възкресенци и Българо-католическата гимназия в Одрин. Одрин, 1914 (тази книга липсва в Националната библиотека); Драгов, Хр. Българо-католическата гимназия в Од-

- рин. – Истина, 26, 24 окт. 1929; Иванов, М. Паметници на миналото. Българо-католическата гимназия на О.О. възкресенци в Одрин. – В: Календар Св. Кирил и Методий. София, 1931, 93 – 101; Кокаланова – Худемчук, А. Полският католически орден на възкресенците и мисията му в Одрин (1863 – 1928) – Векове, 1985, № 6, 36 – 42. Райчевски, С., Отците Възкресенци в Тракия – Тракия: Двумесечно литературно списание XXXI, 3 – 4 (1991), 98 – 105 (Б.А. В тази научнопопулярна статия авторът изцяло се опира на Кертев относно Одрин, но продължава с историята на възкресенците в Малко Търново чак до личната си среща с „последния възкресенец“ от градчето Константин Патронов около 1989 г.); Гуджерова, Е. Литературно-просветна дейност на мисията на отците възкресенци в Адрианопол (Одрин) през втората половина на XIX в. (Курсова работа, 2011 г.); Михайлов, К. Записки за мисията на отците възкресенци в Малко Търново. Велико Търново, 2013, 75 – 84. (Б.А. В своите записки авторът също се опира на Кертев, но обръща особено внимание на момчетата от Малко Търново, учили в Одрин.)
8. Кирил, патриарх Български. Католическата пропаганда сред българите през втората половина на XIX в. Ч. 1 (1859 – 1865). София, 1962; Елдъров, С. Цит. съч.
 9. Кертев, Г. Цит. съч., с. 12; възкресенци – Общество на Възкресението на Господа Нашего Иисуса Христа <http://www.kae-bg.org/?act=content&rec=160> 25.09.2013.
 10. Кокаланова – Худемчук, А. Цит. съч., с. 37.
 11. Тодев, И. Цит. съч., с. 86.
 12. Кокаланова – Худемчук, А. Цит. съч., с. 38 – 39.
 13. Тодев, И., Цит. съч., с. 87.
 14. Пак там, с. 40.
 15. Смоликовски, П. Записки за Руско-турската война през 1877 – 1878 г. Одрин, 1884 (Цит. по Тодев, И. Тракия през Възраждането. София 1996, 221 – 248).
 16. Пак там, с. 221.
 17. Кокаланова – Худемчук, А. Цит. съч., с. 40.
 18. Кертев, Г., Цит. съч., с. 22, 62.
 19. Тодев, И. Създаване на Българо-католическата гимназия..., с. 88.
 20. Кертев, Г. Цит. съч., с. 67 – 80.
 21. Пак там, с. 85.
 22. Тодев, И. Създаване на Българо-католическата гимназия..., с. 89.
 23. Фонд на Кертев има също и в Държавна агенция „Архиви“ – ЦДИА, Ф 945К, оп.1. В ТД „Държавен архив“ – Пловдив, ф. 208 К е за друг възпитаник на униатското училище, юриста и общест-

- веник Недко Каблешков http://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&e src=s&source=web&cd=2&ved=0CDIQFjAB&url=http%3A%2F%2F www.archives.government.bg%2Ftda%2Fdocs%2Ffond1208k_plovdiv. doc&ei=B_1XUo6uC8_GswbHs4CYDg&usg=AFQjCNEEDcL2fvkbtidMobVDIr6eIKCCw&bvm=bv.53899372,d.Yms 11 октомври 2013.
24. НБКМ – БИА, ф. 479, а.е. 1, л. 2 – 3. Биография на Георги Иванов Кертев по сведения от дъщеря му Донка Кертева Табакова.
25. Сведения за семейството на Кертев съм черпил и от <http://www.gtrees.net/individual.php?pid=120191&ged=tree1> 25 септември 2013. Баща му вероятно е идентичен със съратника на Васил Левски даскал Иван Фурнаджиев Топала от Ловеч.
26. Според дъщеря му Донка в Ючбунар той основава първото читалище в София – „Св. цар Борис“.
27. Автор: Юбилейна книжка по случай 25-годишнината от дейността на Негово Блаженство Йосифа I, като екзарх на православната българска църква: 1877 – 1902. Пловдив, 1902. Кратък животопис на Неофита Рилски (Стъкмил по случай 25-год. от смъртта му). София, 1906. Преводач: Младият контрабандист / Франц Хофман. София, 1929. Графът и мечкаря: Повест в 5 ч. / Франц Хофман. 1890 София; Пловдив.
28. НБКМ – БИА, ф. 626, а.е. 135, л. 3 – 4.
29. Георгиев, Л. Въпросът за другия в спомените на възпитанички на Одринската девическа гимназия – Библиотека, 2010, 2–3, с. 62–72. <http://www.nationallibrary.bg/fce/001/0106/files/62-Georgiev-10-2-3.pdf> Georgiev, L. The education of the Bulgarians in Adrianople in the light of documents from the national library in Sofia – In: International Symposium „Edirne in archival resources of the Balkan countries“, Ed. Karatepe, T., U. Demirelli. Edirne 2010, p. 11 – 27.
30. НБКМ – БИА, ф. 641, а.е. 36а, л. 9.
31. Министерството на народното просвещение в София признава дипломите, издавани от католическата гимназия, а едни и същи диригенти ръководят нейния училищен оркестър, както и онзи на „Д-р Петър Берон“. Католическата гимназия предоставя убежище на православните учаци през войната 1912 – 1913, дори и на хората от гръцкия пансион. След като бива закрыта на 9 октомври 1928 г. след 65 г. съществуване, тя пренася библиотеката си в Стара Загора. – Пак там, л. 9 – 11.
32. Пак там, л. 436 – 444.
33. Руската дипломация подклажда силна съпротива срещу посещаването на униатски училища от българки. В писмо до Найдено Геров от 1865 г. е написано следното: „Девиците католички са по-опасни от

мъжете, понеже във Франция вярата се поддържа преимуществено от жените“ – Из архивата на Найден Геров. Ред. Т. Панчев. Кн. I, София, 1911, док. № 1625, с. 988 – 989.

34. НБКМ – БИА, ф. 641, а.е. 37, л. 262.

35. Пак там, л. 251.

36. Пак там, л. 219.

37. Пак там, л. 316.

38. Пак там, л. 321.

39. Пак там, л. 309.

ABOUT THE EDUCATION OF BULGARIANS IN ADRIANOPLE AND THE IMPACT OF THE „BROTHERS OF THE RESURRECTION“

Abstract. At the end of 19th – the beginning of 20th century the Bulgarians in Adrianople had four secondary schools – one for boys and one for girls, respectively for the Orthodoxies and for the Eastern Catholics (Uniat) . After a short introduction in the history of the Bulgarian Uniat secondary school for boys in the Thracian city, run by the “Brothers of the Resurrection”, that school is shown in the light of documents, held in the Bulgarian historical archives of the St. St. Cyril and Methodius National Library in Sofia.

Lyubomir Georgiev , Assoc. Prof.

✉ St. St. Cyril and Methodius National Library
Sofia 1037, 88 Vasil Levski blvd.
E-mail: lubo1888@gmail.com

KATEGORIA SŁOWIAŃSKOŚCI W MISJI BULGARSKIEJ ZMARTWYCHWSTAŃCÓW

Lilla Moroz-Grzelak
Instytut Sławistyki PAN

Streszczenie. Podejmując kwestię słowiańskości w misji bułgarskiej zmartwychwstańców ograniczam się jedynie do wieku XIX, kiedy narody słowiańskie, poza Rosją i niewiele znaczącą Czarnogorą, pozbawione były własnych państwowości, a w II połowie stulecia zyskiwały niezależność. W takich okolicznościach, w okresie odradzania się narodów, kreowano imaginariusium słowiańskiej wspólnoty etnicznej, wskazując na znaczenie jej kultury i rangę św. Cyryla i Metodego.

Keywords: the Resurrectionists, Slavic community, St. Cyril and Methodius, Uniate movement, Polish clergy, Bulgarian ecclesiastical matter

Podejmując kwestię słowiańskości w misji bułgarskiej zmartwychwstańców ograniczam się jedynie do wieku XIX, kiedy narody słowiańskie, poza Rosją i niewiele znaczącą Czarnogorą, pozbawione były własnych państwowości, a w II połowie stulecia zyskiwały niezależność. W takich okolicznościach, w okresie odradzania się narodów, kreowano imaginariusium słowiańskiej wspólnoty etnicznej, wskazując na znaczenie jej kultury i rangę św. Cyryla i Metodego.

W polskim piśmiennictwie po krótkim okresie lat 1815-1831, kiedy wspólnotę stanowić miały wszystkie narody słowiańskie, a Polakom i Rosjanom, ze względu na akty walecznej dzielności w przeszłości, przypisywano słowiańską misję ratowania kultury europejskiej¹⁾, uwidocznił się nurt niechęci i wrogości wobec prawosławnej Rosji. Krytycyzm wobec tych więzi wspólnotowych uzasadniano opiniami, iż to rozłam Kościołów doprowadził do podziału Słowiańszczyzny i ukształtował jej odrębne charaktery. Przeświadczenie o wyższości katolicyzmu nad prawosławiem tę niechęć dodatkowo miało tłumaczyć w obliczu działań podejmowanych przez rosyjskie władze Królestwa Kongresowego zarówno wobec jego mieszkańców, jak i polskich emigrantów w Paryżu. We francuskim środowisku wychodźców, w atmosferze postulowanego współdziałania ludów i narodów słowiańskich, Bogdan Jański (1807-1840), ideowy przywódca działającej w Paryżu katolickiej grupy religijnej, znanej pod nazwą Domku Jańskiego, precyzował cele pracy zawiązanego zgromadzenia. W 1836 roku